

Til Nærings- og fiskeridepartementet

postmottak@nfd.dep.no

Oslo, 3.8.2017

Regnskogfondets innspill til stortingsmelding om offentlige anskaffelser:

Med mål om null bidrag til avskoging av regnskog

Med henvisning til utlysning på nettsiden og kontakt på e-post med Liv Lunde i Nærings- og fiskeridepartementet (NFD) oversendes herved Regnskogfondets innspill til departementets arbeid med stortingsmeldingen om offentlige anskaffelser. Vårt viktigste innspill er at Norge bør ha som mål at norske offentlige anskaffelser ikke bidrar til avskoging av regnskog eller annen regnskogsødeleggelse. Vi presenterer også forslag til tilnærming og tiltak, samt eksempler på god praksis som viser at dette er en gjennomførbar ambisjon.

Bakgrunn

Om regnskogen

Den tropiske regnskogen gir liv til 260 millioner mennesker og kanskje så mye som 80 prosent av landjordens dyre- og plantearter. Likevel ødelegges den i et voldsomt tempo. Etterspørselen etter råvarer som palmeolje, tømmer, soya og mineraler til produksjon av mat, dyrefôr, treprodukter, papir og drivstoff er hovedårsaken til at regnskogen forsvinner. Over halvparten av all avskoging det siste tiåret skyldes jordbruk, og da særlig produksjon av kjøtt, soya og palmeolje.

Når regnskogen ødelegges er konsekvensene alvorlige. Mennesker mister hjemmene sine og drives ut i fattigdom, og unike dyr og planter forsvinner for alltid. Mellom 10 og 15 prosent av verdens klimagassutslipp skyldes avskoging primært av tropisk skog. Å stanse avskogingen i tropene er med andre ord nødvendig for å forhindre fattigdom, stanse tapet av biologisk mangfold og redusere verdens klimagassutslipp.

Norges rolle og forpliktelser

Verdien av tropisk skog og nødvendigheten av å bevare den reflekteres i FNs bærekraftsmål. Bærekraftsmålene er førende for norsk utviklingspolitikk fram mot 2030, og statsminister Erna Solberg er en av lederne for FNs egen pådrivergruppe for målene.

Ifølge bærekraftsmål 15.2 skal verden «Innen 2020 fremme gjennomføring av en bærekraftig forvaltning av all slags skog, stanse avskoging, gjenopprette forringede skoger og i betydelig grad øke skoggjenreising og nyplanting på globalt nivå»¹.

Norske myndigheter gir et betydelig bidrag til arbeidet for å nå dette målet. I ti år har Norge satset på skogbevaring i utviklingsland, og Norge bruker om lag tre milliarder kroner årlig på tiltak for bevaring av regnskog. Det meste av innsatsen er rettet mot samarbeid med regnskogsland og internasjonale institusjoner som skal bidra til bedre bevaring av skog. Norske myndigheter jobber imidlertid også opp mot norsk og internasjonalt næringsliv for å få de relevante bransjene til å stanse egne bidrag til avskoging.

Under følger en oversikt over viktige uttalelser og forpliktelser som er relevante i denne sammenhengen:

- New York-erklæringen om skog (2014): Enighet mellom Norge og en rekke andre land, privat næringsliv og frivillige organisasjoner om et overordnet mål om at privat sektor skal bli avskogingsfri innen 2020. Flere norske selskaper har utarbeidet tilsvarende mål og oppfølgingsplaner.
- Felles uttalelse fra Norge, Tyskland og Storbritannia i forbindelse med klimatoppmøtet i New York (2014): «*We will work with other consumer countries to promote national commitments that encourage deforestation-free supply chains, including through public procurement policies to sustainably source commodities such as palm oil, soy, beef and timber*».
- Amsterdam-erklæringen om palmeolje og avskogingsfrie forsyningskjeder for jordbruksprodukter fra utviklingsland: Norge sluttet seg til i 2016². I den anledning uttalte statsminister Erna Solberg følgende: «*Med dette slutter vi oss til det europeiske arbeidet for å sikre 100% bærekraftig palmeolje innen 2020. I tillegg støtter vi næringslivets egen innsats for å sikre at landbruksprodukter som importeres til Europa ikke skal bidra til at verdens verdifulle regnskoger ødelegges*»
- Klima- og miljøminister Vidar Helgesen uttalte så sent som 20.3.2017 dette: «*En rekke store internasjonale selskaper, og også norske aktører som Orkla, COOP og Norgesgruppen, har sluttet seg til New York-erklæringen om avskogingsfrie verdikjeder. Nå må erklæringene følges opp av større forpliktelser og mer innsats, både fra myndigheter og privat sektor verden over*».
- Merknad fra Stortingets Energi- og miljøkomité til «Natur for livet – Norsk handlingsplan for naturmangfold» (2016): «*Komiteen mener det er viktig at forskriftene i denne forbindelse vektlegger den offentlige innkjøpers ansvar for at tilvirkingen av varen eller tjenesten ikke går ut over naturmangfoldet, og at det stilles krav til at offentlige innkjøp ikke skal bidra til avskoging av regnskog, i tråd med det internasjonale arbeidet for avskogingsfrie forsyningskjeder, som Norge har bidratt til.*»
- Stortingsvedtak fra 2.6.2017 om bruk av palmeoljebasert biodrivstoff i det offentlige: «*Stortinget ber regjeringen gjennom forskrift til lov om offentlige anskaffelser stille krav om*

---

¹ <https://www.norad.no/om-bistand/dette-er-fns-barekraftsmal/barekraftsmalene/barekraftsmalene-hovedmal-og-delmal/>

² <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/norge-slutter-seg-til-amsterdam-erklaringen/id2504256/>

at det ikke skal benyttes biodrivstoff basert på palmeolje eller biprodukter av palmeolje. Forskriftsendringen skal tre i kraft så snart som mulig.»

Regnskogfondets innspill til stortingsmeldingen

Overordnet mål: Ikke å bidra til avskoging

Som eksemplene over viser, er det samstemthet i norsk offentlighet og sentrale politiske og næringslivsmiljøer om at Norges offentlige anskaffelser ikke skal bidra til regnskogødeleggelse. Den nye anskaffelsesloven (LOV-2016-06-17-73) som ble vedtatt av Stortinget i juni 2016, utgjør det formelle grunnlaget for dette, da den åpner for at stat og kommuner bruker sin innkjøpsmakt strategisk for å fremme klima- og miljøvennlige produkter og tjenester.

På bakgrunn av dette mener Regnskogfondet at følgende mål må inkluderes i stortingsmeldingen:

Norske offentlige anskaffelser skal ikke bidra til avskoging eller annen ødeleggelse av regnskog.

Ambisjonen bør være at målet nås innen 2020, i tråd med FNs bærekraftsmål og ambisjonene til toneangivende aktører i næringslivet.

Operasjonalisering

Stortingsmeldingen bør også redegjøre for hvordan målet om ikke å bidra til avskoging og regnskogsødeleggelse kan operasjonaliseres i de ulike sektorene. Vi tror at følgende tre-trinns tilnærming kan være hensiktsmessig:

1. Bevisstgjøring og kartlegging av offentlige anskaffers kobling til regnskogsødeleggelse
2. Utforming av sektorvise mål og veiledere
3. Gjennomføring av tiltak

1. Bevisstgjøring og kartlegging

Som nevnt innledningsvis er etterspørselen etter råvarer som palmeolje, tømmer, soya og mineraler til produksjon av mat, dyrefôr, treprodukter, papir og drivstoff hovedårsaken til at regnskogen forsvinner. Det er derfor viktig å ha oversikt over bruken av disse råvarene og produktene i offentlig sektor. Sektorer og produktgrupper som er særlig relevante i denne sammenhengen er:

- Mat og fôr
- Byggevare
- Biodrivstoff
- Papir og emballasje
- Møbler og andre treprodukter
- Oppvarming og energiproduksjon

Regnskogfondet har flere års erfaring med å bistå norske bedrifter i å utvikle strategier for å eliminere tropisk avskoging fra deres forsyningskjeder. Dette har gitt oss god oversikt over risikoråvarene og bruken av dem i relevante bransjer og produkter. Denne kunnskapen har direkte overføringsverdi til offentlig sektor. For å illustrere råvareproblematikken gir vi her en beskrivelse av tre av de mest relevante og problematiske råvarene:

Palmeolje og biprodukter fra palmeoljeproduksjon

Palmeolje er en vegetabilsk olje som utvinnes av frukten fra oljepalmetreet. Årlig hogges og brennes enorme områder med regnskog for å plante oljepalmer. Etableringen av oljepalmeplantasjer er i dag den største trusselen mot regnskogen i Sørøst-Asia, spesielt i Indonesia og Malaysia. Palmeolje brukes i matvarer, dyrefôr, vaskemidler, såpe, kosmetikk, levende lys, biodrivstoff og mye mer. Etterspørselen etter den billige palmeoljen har gjort den til en stor eksportvare. Det globale forbruket er fordoblet siden år 2000, og dersom veksten fortsetter i samme tempo, vil vi se en ny dobling innen 2020.

PFAD er et biprodukt fra palmeoljeproduksjon. Økt etterspørsel etter PFAD internasjonalt øker markedsverdien på produktet og gjør dermed palmeoljeproduksjonen mer lønnsom. I tillegg vil økt etterspørsel etter PFAD, som allerede er en fullt utnyttet ressurs, føre til at produkter som i dag lages av PFAD, som såpe, telys og dyrefôr, vil måtte lages av andre råstoffer. Palmeolje er et sannsynlig erstatningsprodukt, slik at økt bruk av PFAD også på denne måten vil stimulere til økt produksjon av palmeolje og dermed ødeleggelse av regnskogen. Den europeiske bruken av palmeolje og biproduktet PFAD i biodrivstoff har eksplodert den siste tiden.

Den vanligste sertifiseringsordningen for palmeolje, Roundtable on Sustainable Palm Oil (RSPO), er ikke tilstrekkelig for å garantere bærekraftig produksjon. Kriteriene tillater blant annet flatehogst og at det etableres oljepalmeplantasjer på enkelte regnskogsområder. Kun RSPO-kategoriene «identity preserved» og «segregated» er dessuten 100 % sertifisert palmeolje fra plantasjer som har vært vurdert etter kriteriene. Men heller ikke her er man garantert avskogingsfri palmeolje, da RSPO-kriteriene i seg selv ikke er gode nok.

Flere store produsenter og forhandlere av palmeolje stiller i dag strengere krav enn det RSPO gjør, blant annet til null avskoging og torvmyrbruk. Gitt at disse bedriftene klarer å leve opp til sine løfter, er det altså ikke slik lenger at palmeoljen som omsettes som sertifisert via RSPO er den «mest bærekraftige» oljen i markedet. Den gir i hvert fall ingen garanti for at palmeoljen er produsert uten å avskoge eller bidra til store klimagassutslipp.

For å redusere presset på regnskogen mener Regnskogfondet at palmeolje og PFAD bør ekskluderes fra bruk i nye produktgrupper og biodrivstoff, og at etterspørselen etter råvarene må ned.

Tropisk tømmer

Etterspørsel etter papir og tropisk tømmer er en viktig årsak til regnskogsødeleggelse. Hogst og uttak av tømmer er knyttet til over halvparten av skogødeleggelsen i tropiske land. Det antas dessuten at 50- 90 prosent av all hogst i Amazonas, Sentral-Afrika og Sørøst-Asia er ulovlig.³ Det er ventet at etterspørselen etter tømmer vil tredobles innen 2050.

Papir og papirmasse lages primært av trefiber som stammer fra tømmerplantasjer eller naturskog. Økt global etterspørsel etter papp og papir er en stor trussel mot regnskogen, særlig i Indonesia. Enorme områder med regnskog brennes eller hugges ned for å gi plass til dyrking av hurtigvoksende trær på plantasjer. I tillegg er uttak av tømmer fra naturskog et stort problem. Kina er storimportør av tømmer og papirmasse fra Indonesia, som blir brukt til å lage emballasje, bøker, kontorrekvisita osv.

---

³ <https://www.interpol.int/Crime-areas/Environmental-crime/Projects/Project-Leaf>

Det finnes i dag ingen internasjonale eller nasjonale sertifiseringsordninger som kan gi god nok sikkerhet for at opprinnelsen til tropisk trevirke er lovlig eller bærekraftig. Regnskogfondet anbefaler derfor å unngå alt tropisk trevirke, også fra tresorter som ikke er kategorisert som truet.

Soya

Soyaindustrien beslaglegger store landområder i Latin-Amerika, og den globale etterspørselen etter soya er stadig økende. På midten av 2000-tallet var soyaindustrien, sammen med kveginndustrien, den viktigste årsaken til avskoging i brasiliansk Amazonas. Etter at soyamotoriet trådte i kraft i 2006, har avskogingen for soya i brasiliansk Amazonas gått kraftig ned, men bransjen fortsetter å ekspandere i andre deler av Amazonas, og i andre sårbare skogområder i de søramerikanske landene. Norsk forbruk av soya har økt kraftig, spesielt til bruk i dyre- og fiskefôr, hvor den er en viktig proteinkilde.

Soyabransjen preges av mangel på åpenhet, en faktor som hindrer sektoren i å bli mer bærekraftig. Brasil har det høyeste sprøytemiddelforbruket i verden, hvilket fører til vannforgiftning og luftforurensing, med store negative konsekvenser for både miljø og helse.

Heller ikke sertifiseringsordningene for soya Roundtable for Sustainable Soy (RTRS) og ProTerra har gode nok kriterier til å sikre bærekraftig produksjon og ingen avskoging. Så lenge soyaindustrien fortsetter å ekspandere inn i regnskogen, mener Regnskogfondet at man må redusere bruken av soya i dyre- og fiskefôr. Soyaen som kjøpes må være sporbar tilbake til gårdsnivå og komme fra produsenter som garanterer ingen avskoging eller menneskerettighetsbrudd i hele sin virksomhet.

2. Mål og sektorvise veiledere

Regnskogfondets anbefaling til alle som står i fare for å ha en forbindelse til avskoging gjennom sin forsyningskjede, er å stille krav til *leverandøren* av varen man kjøper, og ikke bare til selve *varen*.

For å unngå at norske offentlige innkjøp bidrar til tropisk avskoging bør det kun kjøpes produkter og tjenester fra leverandører og produsenter som har en åpen og sporbar forsyningskjede, og som kan garantere at de selv og underleverandørene deres følger disse prinsippene:

- Ingen tropisk avskoging eller skogødeleggelse
- Ingen ødeleggelse av tropisk torvmyr
- Ingen konflikt med menneskerettigheter, inkludert urfolks rettigheter

At forsyningskjeden er åpen og sporbar er en forutsetning for å kunne vurdere om de ovennevnte prinsippene overholdes.

For de ulike sektorene vil det være en fordel å utarbeide veiledere som håndterer de sektorspesifikke problemstillingene. Følgende anbefalinger er gode eksempler på tiltak for å fjerne koblinger til regnskogsødeleggelse fra offentlige anskaffelser:

Mat og fôr

Still krav om full sporbarhet og åpenhet fra leverandørens side om råvarenes opprinnelse, og at leverandøren er avskogingsfri i alle deler av sin virksomhet. Unngå produkter med palmeolje, soya og kjøtt som kan ha bidratt til avskoging.

Byggevarer

Staten har allerede en godt etablert null-toleranse for bruk av tropisk tømmer i bygg. Denne bør opprettholdes.

Biodrivstoff

Unngå bruk av drivstoff med palmeolje eller biprodukter fra palmeoljeproduksjon (PFAD).

Papir og emballasje

Unngå bruk av papir og emballasje med fiber av regnskogstre eller annet tropisk trevirke.

Møbler og andre treprodukter

Unngå produkter av tropisk trevirke.

Oppvarming og energiproduksjon

Unngå fyringsolje eller annet brennstoff basert på palmeolje, biprodukter fra palmeoljeproduksjon eller tropisk trevirke.

3. Gjennomføring av tiltak

Som eksemplene ovenfor viser, vil tiltakene variere fra råvare til råvare og sektor til sektor. I noen tilfeller er utfasing eller kraftig reduksjon i forbruket av problematiske produkter eller råvarer, i kombinasjon med etterspørsel etter garantert bærekraftige og avskogingsfrie alternativer, det riktige å gjøre. På andre områder handler det primært om ikke å åpne for bruk av produkter som bidrar til regnskogsødeleggelse. Tiltakene bør uansett gjennomføres slik at et overordnet mål om at norske offentlige anskaffelser ikke bidrar til avskoging av regnskog kan nås innen 2020.

Eksemplene vi har kommet med i dette dokumentet er ikke utfyllende, og vi bidrar mer enn gjerne med ytterligere informasjon og innspill til arbeidet med stortingsmeldingen i tiden framover. Vi ønsker også NFD lykke til med å lage denne viktige stortingsmeldingen og håper på en fruktbar dialog med departementet om hvordan jobbe for at Norges offentlige anskaffelser ikke fører til ødeleggelse av regnskogen.

Vennlig hilsen

Regnskogfondet